

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

rorfilm te ervaren. We kunnen nog zo vaak naar de beelden kijken, deze laten zich niet vangen en blijven hun onheimlijke impact behouden. Bij Žižek is het reële synoniem aan *objet a*: dat wat niet bestaat maar niettegenstaande invloed uitoefent op de psyche. *Welcome to the desert of the real!*, dat naast *Schuins beziend* (Boom 1996) een aardige introductie op het werk van Žižek geeft, kwam in 2005 uit in Nederlandse vertaling. Helaas is deze vertaling ver onder de maat. De titel *Welkom in de woestijn van de werkelijkheid* toont al meteen aan dat de vertaalster weinig afweet van de lacaniaans-Žižekiaanse terminologie, laat staan dat ze die begrijpt. Onder het reële kan veel verborgen zijn, maar zeker niet de werkelijkheid.

Žižek — A critical introduction van Sarah Kay was een van de eerste academische introducties op het werk van deze revolutionaire en veelzijdige denker. Als uitgangspunt neemt Sarah Kay het reële, en zij geeft eerst een heldere introductie over *hoe* je Žižek moet lezen. Žižek benadert zijn onderwerp vaak via zijwegen, hij geeft tal van voorbeelden die op het eerste gezicht niets met het thema en met elkaar te maken lijken te hebben, en zijn theatrale, flamboyante stijl maakt het soms moeilijk om hem te volgen. Je kunt Žižek ook niet reduceren tot een aantal ideeën, hoe complex ook. Zijn werk kenmerkt zich door een zekere <onleesbaarheid>, een niet te assimileren kern, alsof het uitgehold is door het onkenbare van het reële. Daarnaast is Žižek ook de meester van de grap en de *practical joke*; hem lezen is voor de een een uiterst verfijnd genot, voor de ander een bron van voortdurende ergernis. Kay heeft gekozen voor een traditionele benadering, waarbij per hoofdstuk een bepaald aspect van Žižeks werk onder de loep wordt genomen. Zij schrijft de complexiteit van zijn denken hiermee geen recht aan te doen, maar als kennismaking is haar boek zeker geslaagd. Zij geeft aandacht aan het reële, aan Žižeks ingewikkelde verhouding met Lacan en Hegel, aan cultuur en kunst, en aan de problematiek van gender en seksuele verschillen. In het voorlaatste hoofd-

stuk concentreert zij zich op Žižeks visie op de menselijke natuur bezien via filosofie, theologie en psychoanalyse, en het laatste hoofdstuk is gewijd aan Žižeks belangrijkste preoccupatie: de politiek. Kay merkt hierbij op dat we Žižeks politieke werken niet moeten lezen als een vorm van symbolische activiteit, bedoeld om de wereld beter en mooier te maken, maar als een manier om ons met het reële in contact te brengen. Zij noemt dat een *political act*, maar het is in de eerste plaats een waarlijk psychoanalytisch streven.

Kays boek biedt een degelijke introductie, maar zij wil al te graag de nadruk leggen op de optimistische, morele kant van Žižeks werk, terwijl zijn aantrekkingskracht voor velen te wijten is aan zijn soms wrede ironie en zijn feilloos lucide blik op het individu en de samenleving. Uiteindelijk is elk boek over Žižek tevens een interpretatie van diens werk, en die donkere kant zou net zo goed het uitgangspunt voor een heel andere, wellicht meer prikkelende introductie kunnen zijn.

Literatuur

BELSEY, C. (2005). *Culture and the real*.

Abingdon: Routledge.

BUTLER, R. (2005). *Slavoj Žižek — Live theory*.

New York/Londen: Continuum.

Een vorm van erkenning

Bespreking van

.....
JEAN-MICHEL RABATÉ (2003). *The Cambridge Companion to Lacan*.
Cambridge: Cambridge University Press.
ISBN 0 521 0203 6, 310 pp., £15,95
.....

ANTOINE MOOIJ
.....

Lacan dringt langzaam maar zeker door in het Engelse taalgebied. Dat blijkt uit de verschijning van een aan Lacan gewijd deel uit de reeks *The Cambridge Companions*. De

bundel bevat vijftien hoofdstukken die geschreven zijn door auteurs van verschillende herkomst: merendeels niet uit Frankrijk afkomstig en met verschillende achtergronden binnen de lacaniaanse wereld. De toon van de stukken is ook gevarieerd.

Rabaté, de redacteur, schrijft een relativerende inleiding, Roudinesco geeft een publicatiegeschiedenis van de 'oortekst' van het lacanisme (*Le stade du miroir*), Nobus geeft een schets van de Lacan van de taal met een overgang naar diens 'topologie': het gebruik van de wiskunde van oppervlakten (die na ontdekking in de negentiende eeuw gepopulariseerd werd in de jaren vijftig van de vorige eeuw en waar Lacan op inhaakte). Burgoyne zingt vervolgens voluit de lof van de tendens tot wiskundige formalisering bij Lacan en zegt zelfs dat de mathematische formalisering het hart van het programma van Lacan vormt (p. 83). Opvallend is dat omdat sinds Lacan deze lacaniaanse wiskunde niet verder ontwikkeld is.

Braunstein, bekend van zijn studies over het begrip 'jouissance' wijdt daaraan een helder artikel, waarin hij ook het door J.-A. Miller bepleite onderscheid tussen een Lacan 1 (van de betekenaar) en Lacan 2 (van het reële) bekritiseert. Het onderscheid is inderdaad vrij grof, omdat van Lacan 1 eerst een soort karikatuur geboden wordt, waarop dan de ware, de verborgen Lacan (de *Lacan absconditus*) moet volgen. In het stuk over Lacan en de filosofie vermijdt Shepherdson de indruk als zou Lacan de door hem behandelde filosofen beter begrijpen dan zij zelf deden evenals de indruk dat hij niet anders zou hebben gedaan dan het herschrijven van wat zij bedoelden te zeggen. Toch blijft het stuk filosofisch gezien ondanks een vrij hoge moeilijkheidsgraad uiteindelijk ietwat aan de oppervlakkige kant. De relatie tot Hegel wordt bijvoorbeeld beschreven vanuit Lacans visie op die relatie (p. 127/8). Dat is lezenswaardig maar schiet toch tekort als schets van die relatie. Van de hand van Fehrer-Gurewich, bekend van haar werk over perversie, is een helder artikel over dit onderwerp. Gezien de recep-

tie van Lacan in het Angelsaksische taalgebied zijn er ook artikelen over feminisme en *queer theory*.

Het belang van de bundel is voor een deel gelegen in het feit van het verschijnen. Dat in deze reeks een bundel aan Lacan gewijd wordt, wijst op erkenning van het belang van een denkwijze/werkwijze die deze erkenning vaak ontbeert. Dat is, voor Nederland maar ook voor de Angelsaksische wereld, van wezenlijk belang. Daarnaast is de bundel inhoudelijk informatief, al heeft hij uiteraard de voor- en nadelen van dit soort bundels. Er is een diversiteit van onderwerpen en van auteurs. De meeste belangrijke thema's uit het werk van Lacan komen wel aan bod. Het zou goed zijn geweest als de verscheidenheid van achtergronden van de verschillende auteurs, die voor de niet-ingewijde niet direct duidelijk is, wat geëxpliciteerd zou zijn.

Eindelijk een handboek voor de analyse van belletristiek

Bespreking van

HENK HILLENAAR & WALTER SCHÖNAU (2004). *Tekst en psyche — Psychoanalytische tekstinterpretatie in de praktijk*.

Amsterdam: Boom. ISBN 90 8506 037 0, 411 pp., € 32,-

ANNELIES VAN HEES

Tot nu toe bestond er geen echte handleiding waaruit studenten, docenten, psychoanalytici en andere geïnteresseerden konden leren hoe het moest, teksten interpreteren vanuit een psychoanalytisch gedachtegoed. Eindelijk is die er nu wel: een bundel met uitleg en veel voorbeelden, bestaande uit twee delen, waarbij in het eerste 'Van psychoanalyse naar literatuur' wordt